

Ergenlerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyete İlişkin Algıları

The Perceptions of Adolescents about Cyberbullying and Cybervictimization

Erkan Yaman*
Sakarya Üniversitesi

Adem Peker**
Sakarya Üniversitesi

Özet

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algılarını belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2010-2011 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında, Sakarya ilinde değişik ortaöğretim okullarında öğrenim görmekte olan on dört öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni seçilmiştir. Araştırmada yapı bakımından standartlaştırılmış açık uçlu mülakat; verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden kategorisel analiz kullanılmıştır. Bu doğrultuda, öğrencilerin davranışlarını ve görüşlerini belirlemek amacıyla her bir öğrenci ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin siber dilsel zorbalık, kimliği gizleme ve siber sahtecilik boyutlarında siber zorbalık yaptıkları belirlenmiştir. Bunun dışında, arkadaş ortamı, can sıkıntısı, intikam alma isteği gibi nedenlerle siber zorbalık yaptıkları saptanmıştır. Siber zorbalık davranışlarını; kendilerini iyi hissetmek, arkadaşlık ilişkilerini geliştirme ve zamanı keyifli geçirme isteğinden sürdürdükleri bulgulanmıştır. Siber zorbalığa maruz kaldıklarında ise öfke, üzüntü ve intikam duyguları yaşadıkları görülmüştür. Siber zorbalığın belirti ve sonuçlarının neler olduğu, siber zorbalıkla başa çıkma gibi konularda ailelere, öğretmenlere ve öğrencilere seminerler düzenlemelidir.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, siber mağduriyet, ergen

Abstract

This study aims to explain high school students' perceptions of cyber bullying behaviour. The work group of the study consists of 14 students (10 Male, 4 Female,) who still attend various high schools in Sakarya in 2010- 2011 Education Year. One of qualitative research method "phenomenology method", which is suitable for research's nature, had been used. In the research, in point of structure "standardized open-ended interview", in data analysis a kind of content analysis "categorical

*Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, eyaman@sakarya.edu.tr

** Uzman psikolojik danışman, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Doktora öğrencisi adem.peker@hotmail.com

analysis” had been used. As a result this study, cyberbullying behavior exhibited by students categorized as cyber verbal language, cyberforgery, and hiding identity. Results of this study indicated that the reasons for cyberbullying includes gaining social popularity, struggling boredom, and making revenge. The findings of this study indicate that students maintain cyberbullying to feel well, empower friendships, and enjoy his time. This study demonstrated that students feel anger, sadness, and revenge when they experience cybervictimization. What are the signs and consequences of cyber bullying, cyber bullying dealing with issues such as families, organize seminars for teachers and students.

Key words: Cyber bully, cyber victim, adolescent.

1. GİRİŞ

Teknolojideki hızlı değişme ve gelişme insanların iletişim kurma, alışveriş alışkanlıkları, değer yargıları, arkadaşlık ilişkileri, evlilik biçimleri gibi yaşam tarzları ve davranışlarını etkilemeye başlamıştır. Yeni teknolojilerin etkileri toplumun her kurumunda olduğu gibi gençleri de etkilemiş olup bilgisayar, cep telefonu gibi yeni teknoloji ürünlerinin kullanımı gençler arasında hızla yaygınlaşmıştır. İnternet ve cep telefonu gibi bilgi-iletişim teknolojileri gençler arasında iletişim kurmak, sohbet etmek, eğlence amaçlı kullanmak, bilgiye ulaşmak, araştırma yapmak ve dosya göndermek için kullanılmaktadır (Beran & Li, 2005; Campbell, 2005). Yeni arkadaşlar edinme, toplumsal ve sosyal ilişkileri sürdürme ve normları oluşturma, bu teknolojik araçlarla meydana gelmektedir (Yaman, Eroğlu & Peker, 2011).

Her yenilik ve değişimde olduğu gibi teknolojideki bu hızlı ilerlemenin olumlu sonuçları olduğu kadar olumsuz sonuçları da ortaya çıkmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yarattığı imkânların sınırsız, denetimsiz ve yasaksız kullanımı, gençlerin sosyal ilişkilerde çatışmalar yaşamasına, depresyon, stres gibi ruh sağlığında bozulmaların meydana gelmesine ve okuldaki ders başarısının düşmesine yol açabilmektedir (Cengizhan, 2003; Ceyhan, 2008; Colwell & Kato, 2003; Hinduja & Patchin, 2009; Kerberg, 2005). Bunun yanı sıra, bilgi ve iletişim teknolojilerinin hatalı kullanımı internet bağımlılığı, internette ödev kopyalama, cep telefonları ile kopya alıp-verme, internetteki bomba yapım sayfalarına ulaşım ya da ırkçı/ayırıcı sayfalara ulaşımın kolaylığı, pornografik sayfalar ya da elektronik temelli iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen cinsel taciz gibi olayların da yaşanmasına neden olabilmektedir (Erdur-Baker & Kavşut, 2007; Morahan-Martin & Schumacher, 2000; Valkenburg, Karen, & Soeters, 2001; Wright, Joy, Christopher & Heather, 2009).

Ayrıca internet ve cep telefonu aracılığıyla kimliğin gizlenerek her zaman ve her yerden başkalarına mesajlar gönderilebilme (Greene, 2006) imkânının olması başkalarına hakaret edici, aşağılayıcı, tehdit edici mesajların hızla yayılmasını kolaylaştırmaktadır. Bundan dolayı başkalarına zarar vermek isteyen kişiler kısa bir süre içinde çok sayıda kişiye ulaşabilir (Slonje & Smith, 2008). Bilgi ve iletişim

teknolojilerinin olumsuz kullanımı gençlerin bu araçları kullanmaları konusunda da çeşitli problemler yaşamasına yol açmıştır. Bilgi ve iletişim araçlarının kötü amaçlı kullanımı 'siber zorbalık' olarak ifade edilen yeni bir problem alanının ortaya çıkmasını neden olmuştur. Campbell (2005) siber zorbalığı, e-posta, anlık mesajlaşma, chat odaları ve web siteleri gibi teknolojinin çeşitli biçimleriyle başkalarına eziyet etmesi şeklinde tanımlamıştır. Hinduja ve Patchin (2009) siber zorbalığı, bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik araçların ısrarlı ve tekrar edici bir şekilde başkalarına zarar vermek amacıyla kullanılması olarak tanımlamakta ve en önemli öğelerini; ısrar edicilik, tekrar etme, zarar verme bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik araçlar olarak göstermektedir. Diğer bir tanımda siber zorbalık, dijital teknolojinin diğer bireylere rahatsız edici mesajlar göndermek veya sosyal saldırganlık yapmak amacıyla kullanılması olarak belirtilmiştir (Lacey, 2007; Willard, 2007).

Siber zorbalıkla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde siber zorbalığın okullarda yaygın bir sorun olduğu görülmektedir. Raskauskas ve Stoltz (2007) 13-18 yaşlarındaki öğrencilerin yaklaşık yarısının siber mağdur olduğunu ve her beş öğrenciden birinin de siber zorba olduğunu rapor etmiştir. Başka bir çalışmada Patchin ve Hinduja (2006), 18 yaş altındaki gençlerde her dokuz kişiden birinin siber zorbalık yaptığını, her üç kişiden birinin de siber zorbalığa maruz kaldığını tespit etmiştir. Li (2007) yaptığı çalışmada ise üç öğrenciden birinin siber mağdur, beş öğrenciden birinin ise siber zorba olduğunu saptamıştır. Ybarra ve Mitchell (2004), ergenlerin siber zorbalık durumlarına yönelik yaptığı çalışmada her yedi öğrenciden birin siber zorbalık yaptığını belirlemiştir.

Yurt dışında olduğu gibi ülkemizde de gençlerin siber zorbalık yaptıkları gözlenmiştir. Nitekim bu konu da yapılan ilk çalışmalardan biri olan Erdur-Baker ve Kavşut (2007) 'un araştırması bilgi ve iletişim teknolojilerini sık sık kullanan 14-19 yaşındaki her dört öğrenciden birinin siber zorbalık yaptığını, her üç öğrenciden birinin de siber zorbalığa maruz kaldığını rapor etmiştir. Dilmaç (2009), üniversite öğrencilerinin yaklaşık dörtte birinin en az bir kere siber zorbalık yaptıklarını, yarısının ise hayatlarında en az bir kere siber zorbalığa maruz kaldıklarını bulmuştur. Bir başka çalışmada (Arıca ve diğ., 2008) üç öğrenciden birinin siber zorbalık yaptığı bulunmuştur. Topçu (2008), lise öğrencilerinin yaklaşık yarısının siber zorbalık yaptığını belirlemiştir. Benzer bir araştırma da Arıca (2009) üniversite öğrencilerin beşte birinin hayatında en az bir kez siber zorbalık yaptığını, yarısının da en az bir kez siber mağdur olduklarını dile getirmiştir.

Siber zorbalıkla ilgili yapılan araştırmalar, siber zorbalığın bireyleri birçok yönden olumsuz etkilediğini göstermektedir. Siber zorbalığa maruz kalan kişilerde; depresyon, suç işleme, madde kullanımı (Mitchell, Ybarra & Finkelhor, 2007), hayal kırıklığı, üzüntü (Raskauskas & Stoltz, 2007), öfke, kaygı, derse karşı motivasyon kaybı, akademik başarısızlık, okul devamsızlığı (Beran & Li, 2005), intihar etmeye kadar varabilen sorunlar (Hinduja & Patchin, 2009) görülmüştür. Ayrıca siber zorbalığa maruz kalan kızların erkeklere oranla daha çok boyun eğici bir tutum izledikleri (Eroğlu, Çetin, Güler, Peker & Pepsöy, 2011) tespit edilmiştir.

Siber zorbalığın yaygınlığına ilişkin araştırmalar olmasına rağmen, siber zorbalığa neden olabilecek etmenlerin belirlenmesine dönük araştırmalar yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin öğrencilerin algılarını inceleyerek siber zorbalık davranışları, siber zorbalık yapma nedenleri, siber zorbalığın sürdürülmesi ve siber zorbalığa maruz kalmada yaşanan duyguların betimlenip siber zorbalığı önlemeye ilişkin çalışmalara katkı sağlamaktır.

2.YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni/Modeli

Araştırma nitel desende oluşturulmuştur. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2006).

2.2.Çalışma Grubu

Bu çalışma, Sakarya ilinde ortaöğretim okullarında öğrenim gören on dört öğrenciyle yürütülmüştür. Katılımcıların 10 (% 71,4)'u erkek, dördü (% 28,6) kızdır. Katılımcıların yaş ortalaması on yedidir.

2.3.Veritoplama Aracı

Araştırmada, katılımcıların siber zorbalık yapma davranışlarına ilişkin değerlendirmeleri, görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Görüşme formu geliştirilirken ilgili literatür ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada yapı bakımından standartlaştırılmış açık uçlu görüşme kullanılmıştır. Görüşmeler kamera ile kayıt altına alınmıştır. Ayrıca görüşmeler etik sıkıntılar doğurması adına kendilerinden izin alınarak gerçekleştirilmiştir.

2.4.Verilerin Analizi

Kamera ile kayıt altına alınan görüşmeler yazıya dökülerek incelenmiştir. Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi ve frekans kullanılmıştır. İçerik analizi, elde edilen ham verilerin anlamlandırılarak belirli bir çerçeve oluşturulması ve beliren durum netlik kazandıktan sonra düzenlenerek kod ve kategorilerin ortaya çıkarak somutlaşmasını sağlamaktadır (Yaman, 2010). Bir diğer ifadeyle içerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2006). Parantez içi kodlamada, ilk harf ismin baş harflerini, ilk harfin yanındaki rakam benzer isme sahip olanları ayırmak için verilen sayı, ilk rakam öğrencinin yaşını, 'E' erkek öğrenciyi, 'K' kız öğrenciyi ve son rakam ise öğrencinin sınıfını tanımlamaktadır.

Görüşme formundaki soruların kapsam geçerliği için alan uzmanı iki akademisyenin görüşüne sunulmuş ve önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler

yapılmıştır. Veriler ayrı ayrı değerlendirilerek kodlanmış ve kodlamalar arasındaki tutarlılık .87 olarak tespit edilmiştir. Tutarlılığın .70'den yüksek olması (Miles ve Huberman, 1994) analizlerin iç güvenilirliğini sağladığını göstermektedir. Araştırmanın sonuçları rapor edilirken doğrudan görüşme alıntılarında yer verilmiştir. Öğrencilerin kendilerini samimi ifade edebilecekleri resmiyetten uzak cümleler alıntılara yansıtılmıştır. Tema ve kodlara yönelik öğrencilerden birebir alıntılar yapılarak geçerlilik sağlanmıştır (Patton, 1997). Alıntıların aktarılmasında öğrencilere 1'den 23'e kadar numaralar verilmiş olan kod numaraları kullanılmış ve Ö1 (öğrenci 1), Ö2 (öğrenci 2) şeklinde gösterilmiştir.

3.BULGULAR

3.1. Öğrencilerin Sergilediği Siber Zorba Davranışlar

Öğrencilerin gösterdikleri siber zorbalık davranışlar; siber dilsel zorbalık, kimliği gizleme ve siber sahtecilik kategorileri şeklinde Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Siber Zorba Davranışlar

S.N	Öğrenciler	Siber Dilsel Zorbalık	Kimliği Gizleme	Siber Sahtecilik
1	A, E, 17, 12	•	•	-
2	C, E, 18, 12	•	•	•
3	F, E, 18, 12	•	•	•
4	İ, K, 18, 12	-	•	-
5	M1, E, 18, 11	•	•	-
6	S1, E, 18, 11	•	•	-
7	S2, E, 18, 12	•	-	-
8	Ş, K, 17, 10	•	•	•
9	B, K, 15, 9	•	•	•
10	E, K, 16, 9	•	•	-
11	H, E, 16, 10	-	•	•
12	M2, E, 17,11	•	•	-
13	S3, E, 18, 12	•	•	-

14	S4, E, 18, 12	•	•	-
	Toplam (f)	12	13	5

Tablo 1'deki bilgiler incelendiğinde öğrencilerin birçoğunun siber dilsel zorbalık yaptıkları belirlenmiştir. Bu davranışı sergileyen bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir: “Bir arkadaşımın bilgisayarını çok virüslü olduğu için ona ‘solucan’ derim. Başka bir arkadaşıma da ‘trojen’ diyorum.” [M1,18,E,11]. “Msn’de Meltem’e ‘aptal sarışın’, Gökhan’a ‘kepçe’ diyorum.” [S4,18,E,12]. “İnternet ortamında toplu konuşmalarda, saça, tipe göre birbirimize lakap takarız. Mesela bir arkadaşım ‘fitil kafalı’ diyorum.” [M2,18,E,11]. “Bir arkadaşım normalde benden korkuyordu. Ona bir şeyler söylediğim zaman cevap veremiyordu. Ben Sakarya’ya geldikten sonra internette onunla tekrar konuştuğumda ‘sen kimsin?’ gibi ters cevap vermeye başladı. Uzakta olduğumdan böyle yazdığını biliyorum. Ben de ona ‘bir gün oraya gelirim gösteririm sana’ şeklinde tehdit ettim.” [F,18,E,12]. “Sanal ortamda yüz yüze göre, rahat ve cesur olabiliyorum. Tanımadığım kişilere ‘şuraya, buraya gel’ şeklinde gözdağı veririm.” [S3,18,E,12].

Öğrencilerin büyük çoğunluğu kimliği gizlemeyle ilgili siber zorbalık yaptıkları görülmüştür: “Messenger da bir arkadaşımın gizli sorusunu biliyordum. Onu değiştirdim. O arkadaşım da messengera giremedi.” [İ,18,K, 12]. [M1,18,E,11]. “Msn de biri beni eklemiş. ‘Kimsin?’ dediğimde kimliğini açıklamayıp küfür etti.” [S1,18,E,11].

Öğrencilerin beşinde siber sahtecilik ile ilgili siber zorbalık yaptıkları gözlenmiştir: “Kimi zaman ‘Alo, Osman bu gece ipler kopacak’ gibi ezberle anlaşılmaz ifadeler kullanıyorum. Karşıdaki kişi bir gün ‘Allah belanı versin’ dedi. Öyle deyince bir daha aradım. Adam kızınca çok güldüm, tekrar aradım...” [Ş,17,K,10]. “Konserde arkadaşlarımın fotoğraflarını çektim, resimlerin üzerinde oynadım, facebook’ta yayınladım. Fotoğrafların altına ‘... gibi çıkmışsın, kendini belli etmişsin’ gibi yorumlar yaptım.” [C,18,E,12]. “Fotoşopla arkadaşlarımın resmini değiştiriyorum. Daha sonra dalga geçici yorumlar yapıyorum.” [H,16,E, 10].

3.2. Öğrencilerin Siber Zorbalık Yapma Nedenleri

Öğrencilerin siber zorbalık yapma nedenleri daha çok arkadaş ortamı geliştirmek, can sıkıntısını gidermek ve kendisine yapılan yanlış bir tutum veya davranıştan ötürü intikam almak üzerine örüntülenmektedir.

Öğrenciler, siber zorbalık yapma nedenlerini daha çok arkadaş ortamından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Örneğin, “Başkasının yaptığını gördüm. Makara oluyor. Ben de beğenip yapıyorum.” [A,17,E,12]. “Daha önce arkadaşımın gördüğüm için yaptım. Onun yaptıkları hoşuma gidiyordu. Arkadaşımın internette yaptıklarını aklıma yazdım. Biri bana bir şey yaparsa cevap veririm diye düşündüm.” [F,18,E,12].

Öğrencilerin siber zorbalık yapmalarının bir diğer nedeni can sıkıntısıdır. “Can sıkıntısından aklıma geldi. Bilgisayar başına oturdüğümde sadece zaman geçirmek

için yapıyordum. Bilgisayardan kalktığımda her şey bitiyordu.” [İ,18,K,12].
“Can sıkıntısından aklıma geldi. Mesela okulda ankesörlü telefonda bir numara çeviriyorum. Adamın konuşması çok hoşuma giderse sürekli bu numarayı arıyorum. Mesela ‘şarkı programından arıyorum. Soracağım soruyu bilerseniz para ödülü vereceğim’ diyorum. Bazı insanlar inanıyor, şarkı söylüyor; bazıları da inanmıyor küfür ediyor. Kızınca daha çok hoşuma gidiyor, komik ve zevkli oluyor.” [E,16,K,9].

İki öğrenci de intikam almak için siber zorbalık yaptığını ifade etmiştir. *“Bir kişi beni hackledi. Nasıl Msn’imi geri alacağımı öğrenmeye çalıştım. Bana yapılan ben de cevap vermek istedim. Daha sonra internette şifre kırmaya başladım.” [S4,18,E,12].* *“Daha önce hacklendim. Ben de hırsımı almak için şifre kırmayı öğrendim.” [M1,18,E,11].* *“İlk başta benim Msn’im çalınmıştı. Geri almak için deneme amaçlı programlar uyguladım. Böylece öğrenmeye başladım.” [H,16,E,10].*

3.3. Siber Zorbalığın Sürdürülmesi

Öğrenciler siber zorbalığı, kendilerini iyi hissetme, iyi vakit geçirme ve sosyal ilişkilerini geliştirme amacıyla sürdürmektedirler.

Araştırmaya katılan öğrenciler, siber zorbalık yaptıklarında kendilerini iyi hissettiklerini belirtmişlerdir. *“Sıkılınca internete giriyorum. Arkadaşlarla birbirimize makara yapıyoruz. Böylece rahatlıyorum.” [F,18,E,12].* *“Hiç yoktan beni hackliyenden intikam alarak moralim düzelir.” [M1,18,E,11].* *“Samimi arkadaşlarıma yaptığımda gülüyorum. Bu beni mutlu ediyor. Diğerlerine yaptıklarım ise öfkeli oluyor, o kişiye zarar vermek istiyorum. Bunu yapınca da rahatlıyorum.” [S1,18,E,11].* *“Mutlu olurum, gülerim. Gülmek benim için yemek yeme ve su gibi ihtiyaç. Bundan dolayı da zorbalığı gülmek için kullanıyorum.” [S4,18,E,12].* *“Ayrı bir facebook sayfam olduğu zaman insanlar bana daha farklı bakıyor. Normal facebook sayfamda girdiğimde herkes tanıdığı için normal tepki veriyor. Yeni bir facebook açtığım zaman kimliğim belli olmuyor. Farklı oluyorum ve başka davranışlar gösterebiliyorum. Benim için bir avantaj sağlıyor. Arkadaşlarıma rahatlıkla şaka yapabiliyorum. Merakımı giderebiliyorum, eğleniyorum, intikam alabiliyorum. Bu da kendimi güçlü ve iyi hissetmemi sağlıyor.” [S3,18,E,12].* *“Eğleniyorum. Zamanım neşeli geçiyor.” [C,18,E,12].* *“Güzel vakit geçiyor, eğleniyorum, hoşuma gidiyor. Keyif verici oluyor.” [E,16,K,9].*

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu siber zorbalığın sosyal ilişkilerini geliştireceğini düşünmektedir. Örneğin, *“Facebook’ta arkadaşım güzel bir yorum yapmışsa ona daha samimi bakarım. ‘Ne güzel bir düşüncesi var’ derim. Bana ‘Matrak’ diyorlar. Böyle söylenince kendimle gurur duyuyorum. Facebook’ta bizim sınıf sorunlu diyenler adlı bir sayfa açtım. Arkadaşlar bana ‘nerden aklına geldi’, ‘süpersin’ gibi yorumlar yaptılar. Ayrı bir havamın olduğuna inandım. O kişilerle kanka oldum.” [B,15,K,9].* *“Ben internette paylaşılan video, fotoğraf gibi şeylere yorum yapıyorum. Bu yorumları arkadaşlarım alıp profilinde paylaşıyor. ‘Ooo F...*

ne yazmış' diyorlar. Bana daha çok ilgi göstermeye başlıyorlar, prestijim artıyor. Facebook sayfam açık olduğu zaman slm veriyorlar. Daha popüler oluyorum." [F,18,E,12]. *"Nasıl böyle bir şey yapıyorsun?," "Hangi programla yapıyorsun?," "O resimleri nasıl buluyorsun?" gibi arkadaşlarım bana soru soruyor. Bana olan bakış açıları değişiyor."* [İ,18,K,12].

3.4. Siber Zorbalığa Maruz Kalındığında Yaşanılan Duygular

Erkek öğrenciler siber zorbalığa maruz kaldıklarında daha çok öfke; kızlar ise üzüntü duygusunu daha yoğun yaşamaktadır. Diğer yoğun yaşanan duygu ise intikamdır.

Siber zorbalığa maruz kalan kimi öğrenciler yoğun öfke duygusu yaşayabilmektedir. Örneğin, *"Fazla samimi olmadığım biri internette hakaret edici semboller ve küçük düşürücü ifadeler kullandı. Buna canım çok sıkılmış, çok öfkelenmişim. Arkadaşlarıma rezil olmuşum. Ben de o kişiyi okul çıkışında yakaladım ve bunun hesabını sordum."* [A,17,E,12].

Siber zorbalığa maruz kalan bazı öğrenciler intikam duygusu yaşamaktadır. Örneğin, *"Msn'deki şifrem kırılmıştı. 'Bu kişinin benimle ne işi var? Niye beni hackledi?'" şeklinde düşünmeye başladım. Şifrem kırılınca, sanki bütün her şeyim gitmişti, kendimi sıfırlamış gibi hissettim. O kişiden nefret ettim, ona kin duydum ve intikam almak istedim. Bunu da başardım."* [M1,18,E,11]. *"Bir arkadaşım, kankamın annesiymiş gibi bana telefon açtı. 'Bir daha kızımınla görüşmeyeceksin' dedi. Kim olduğunu anlamaya çalıştım. Sonra arkadaşım çıktı. Ondan daha sonra intikam aldım."* [Ş,17,K,10]. *"Bana virüs programı yollandı ve msn şifremde hacklendi. Bunun üzerine ben de şifre kırmayı öğrendim. msn'm hacklendiği zaman geri almak için aşırı bir isteğim oldu, hırs yaptım."* [S3,18,E,12].

4. TARTIŞMA

Araştırma sonucunda öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını; kimliği gizleme ve siber dilsel zorbalık boyutlarında daha fazla gösterdikleri belirlenmiştir. Nitekim Erdur-Baker ve Kavşut (2007)'un, sohbet odasında birine hakaret edilmesi, Şahin, Sarı, Özer ve Er (2010)'in öğrenciler arasında en çok sergilenen siber zorba davranışın erkeklerde ve kızlarda *'özel numara ile rahatsız etme'* olduğu, Patchin ve Hinduja (2006)'nın, saygısızlık, lakap takma, tehdit edilme, alay edilme ve hakkında söylenti çıkarılma ve Arıca ve diğ., (2008)'nin, Türk öğrencilerin, birinin yüzüne söyleyemediği sözleri ona sanal ortamda söylemek, başka birisi gibi davranmak ve sanal ortamda doğru olmayan şeyler söylemek olduğunu belirledikleri araştırma bulguları bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu durum yani öğrencilerin kimliğini gizleme ve siber dilsel zorbalık boyutlarında daha çok siber zorbalık yapmaları, ergenlerin günümüzde bilişim ve iletişim teknolojilerine çok daha rahat bir şekilde ulaşabilmesi ve sanal ortamda kimliğini gizleyerek ya da başka birisi gibi davranarak çok daha rahat iletişim kurma

olanağına sahip olunmasıyla (Kowalski, Limber & Agatston, 2008; Mishna, McLuckie & Saini, 2009) açıklanabilir.

Öğrencilerin siber zorbalık yapma nedenlerine bakıldığında; arkadaş ortamı, can sıkıntısı ve intikam alma duygusunun ağır bastığı görülmektedir. Bu bulgu, siber zorbalığın eğlence ve intikam amaçlı olduğu (Raskauskas & Stoltz, 2007), gençlerin kendisine kötü davranan kişilerden sanal dünyada intikam almaya çalıştıkları (Kowalski ve diğ., 2008), düşmanca duygular ve psikotik belirtilerin siber zorbalığı anlamlı olarak yordayan iki temel değişken olduğunu (Arıcak, 2009) ve gençlerin sanal ortamda agresif ve yönlendirici davranışlar sergileyerek üstünlük ihtiyaçlarını giderebilme ve günlük hayatlarında bulamadıkları ilgi ve sempatiyi siber zorbalığa karışarak elde etmeye çalışmalarına (Dilmaç, 2009) ait yapılan araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Bu durum, -öğrencilerin siber zorbalık yapma nedenleri- gençlerin internette yaşadıklarının gerçek yaşamlarını etkilemeyeceği şeklinde düşünülmesi; karşıdaki birey ne hissederse hissetsin internette istediğini söyleme hakkının bulunduğu inanılması; herkesin internette uyumsuz davranışlar sergilediğine yönelik bir anlayış geliştirilmesi (Sayar, 2006; Willard, 2007), empati düzeyinin düşmesi (Topçu, 2008), boyun eğici davranışlar gösterme (Peker, Eroğlu & Çitemel, 2012), duyguları anlama ve şefkat özelliklerine daha az sahip olunması (Dilmaç, 2009) ile açıklanabilir. Bunun yanında, arkadaş ilişkilerinde bilişsel çarpıtmalara sahip bireylerin sanal ortamda da sağlıklı sosyal ilişkiler kuramaması sonucunda çatışma yaşamaları ve yaşadığı çatışmayı da siber zorbalık yaparak çözmeye çalışmaları da (Çetin, Peker, Eroğlu & Çitemel, 2011) siber zorbalık davranışlara yol açabilmektedir.

Araştırma bulguları, öğrencilerin kendini iyi hissetme, arkadaşlık ilişkilerini geliştirme ve zamanı değerlendirme nedeniyle siber zorbalık davranışlarını sürdürdükleri görülmüştür. Bu sonuç, Raskauskas ve Stoltz (2007) 'un eğlenmek, bireyin kendisini iyi hissetmesini sağlamak ve intikam alma amacı ile siber zorbalığın yapıldığını tespit ettiği araştırma sonucu ve Eroğlu (2011)'nin onay alma koşullu öz-değer alanlarının siber zorbalıkla ilişkili davranışları pozitif yönde yordadığını belirttiği araştırma sonucuyla örtüşmektedir.

Bunun yanında birçok araştırmacı (Çetin, Peker & Eroğlu, 2010; Hinduja & Patchin, 2008; Li, 2007; Peker & Eroğlu, 2010; Ybarra, 2004; Ybarra & Mitchell, 2004; Ybarra, Mitchell, Wolak & Finkelhor, 2006) siber zorbalığın en önemli yordayıcılarından birisinin internet bağımlılığının olduğunu ifade etmektedir. Dolayısı ile internet başında gereğinden fazla zaman geçirme siber zorbalık davranışlarının görülmesine neden olabilmektedir. Öğrencilerin siber zorbalık davranışları sürdürmeleri, bu tür davranışları stres atma, rahatlama, moralini düzeltme, güzel vakit geçirme, eğlenme, gülme, arkadaşlarına şaka yaparak kendini kabul ettirme, arkadaşlık ilişkilerinde güç kazanmak şeklinde düşünülebilir.

Araştırmanın diğer bir sonucu, öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldıklarında öfke, üzüntü ve intikam duyguları yaşamalarıdır. Bu bulgu, Beran ve Li (2005)'nin siber zorbalığa maruz kalmanın, bireylerin asabi olmasına neden olduğu, Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın (2008)'in siber mağdurların kendilerine siber zorbalık yapan bireylere ve olaya tanık olanlara karşı öfke

duyduğu bulgusuyla örtüşmektedir. Yine bu sonuç, Raskauskas ve Stoltz (2007)'ün siber mağdurların, siber zorbalıktan dolayı kendisini kötü ve çaresiz hissettikleri, Şahin ve diğ., (2010)'nin öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldıklarında öfke, nefret, üzüntü ve intikam duyguları hissettikleri ve siber zorbalığın psikolojik uyumsuzluğu pozitif yönde yordadığını ortaya çıkaran (Çetin, Eroğlu, Peker, Akbaba & Pepsay, 2012) araştırma sonucuyla paralellik göstermektedir. Bu durum, siber zorbalığa maruz kalan kişilerin siber zorbalık davranışlarıyla karşılaştıklarında ne yapacaklarını bilemedikleri için tepkilerini bu şekilde göstermeleri şeklinde değerlendirilebilir. Nitekim sebat değerleri düşük olan ve başkalarıyla yakın ilişkiler kuramayan kişilerin siber mağdur olma durumlarının daha yüksek olduğu (Dilmaç, 2009) bildirilmiştir. Siber mağduriyetin arkadaşlık ilişkilerini olumsuz etkilemesi (Eroğlu & Peker, 2011) siber zorbalık durumuyla karşılaştığında akran desteğinin alınamamasına dolayısıyla duygusal tepkilerin daha yoğun gösterilmesine neden olabilmektedir.

Araştırma bulguları ışığında şu öneriler sıralanabilir:

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak başkalarına zarar vermek isteyen kişiler kısa bir süre içinde çok sayıda kişiye ulaşabilirler. Bu durum birçok insanın siber zorbalığa maruz kalma açısından risk altında olduğunu göstermektedir. Özellikle okullarda öğrenciler bu araçları; eğlenmek, şakalaşmak veya intikam almak için kullanabilir. Bundan dolayı okul psikolojik danışmanı, bilgi-iletişim teknolojilerinin doğru kullanılması ve siber zorbalığın belirti ve sonuçlarının neler olduğu, siber zorbalıkla başa çıkma gibi konularda ailelere, öğretmenlere ve öğrencilere seminerler düzenlemelidir.

Okul psikolojik danışmanın gelişimsel rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencileri, çatışma çözme stratejileri, sosyal beceri eğitimi, duyguların ifade edilmesi ve davranış kontrolü konularında psiko-eğitim seminerleri düzenleyebilir.

Siber zorbaların ve mağdurların, grupla ve bireysel psikolojik danışma hizmetinden yararlanması sağlanabilir. Bireysel ve grupla psikolojik danışma siber zorbaların saldırgan davranışlar yerine daha uygun davranışlar kazanmasını, siber mağdurların ise kaçınma, ilgilenmeme, üzülmeye, öfkelenme ve boyun eğme gibi davranışlar yerine daha etkili davranışlar göstermesine katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın nitel bir çalışma olması, bulgularının genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Bu nedenle çalışmada incelenen değişkenlerin nicel yöntemler kullanılarak daha fazla kişiye uygulanması önerilebilir.

5. KAYNAKÇA

- Arıcak, O.T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.
- Arıcak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N., & Mehmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 11(3), 253-261.

- Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyber harassment: A study of new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277.
- Campbell, M. (2005, October). The impact of the mobile phone on young people's social life. Paper presented to the Social Change in the 21st Century Conference. Centre for Social Change Research Queensland University of Technology.
- Cengizhan, C. (2003, Kasım). *Bilgisayar ve internet bağımlılığı, Türkiye'de*. İnternet Konferansı, İstanbul.
- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 109-116.
- Colwell, J., & Kato, M. (2003). Investigation of the relationship between social isolation, self-esteem, aggression and computer game play in Japanese adolescents. *Asian Journal of Social Psychology*, 149-158.
- Çetin, B., Peker, A., & Eroğlu, Y. (2010). Kız öğrencilerde siber zorba ve kurban olmanın yordayıcıları olarak internet bağımlılığı ve yaşam doyumu. Keser, N., Baytekin, B. (Eds). *1.Uluslararası Kadın ve Sağlık Kongresi Kongre Kitabı* (ss.181-186). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Çetin, B., Peker, A., Eroğlu, Y., & Çitemel, N. (2011). Siber zorbalığın bir yordayıcısı olarak ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar: Ergenler için bir ön çalışma. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(3), 1064-1080.
- Çetin, B., Eroğlu, Y., Peker, A., Akbaba, S., & Pepsoy, S. (2012). Ergenlerde ilişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, siber zorbalık ve psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 12(2), 637-653.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Educational Sciences: Theory & Practice* 9(3), 1291-1325.
- Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). A new face of peer bullying: Cyber bullying. *Journal of Euroasian Educational Research*, 27, 31-42.
- Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu öz-değer riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: Yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27,1-20.
- Eroğlu Y., Çetin, B., Güler, N., Peker, A., & Pepsoy, S. (2011). From cybervictimization to coping ways of stress: Gender as moderator. Chova, L.G., Belenguer, D.M. & Martinez, A.L. (Eds.) *Proceedings of EDULEARN11 Conference* (pp.2699-2707). Barcelona: Spain.
- Greene, M.B. (2006). Bullying in school: A plea for measure of human rights. *Journal of Social Issues* 62, 63-69.

- Hinduja, S., & Patchin, J.W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization, *Deviant Behavior*, 29, 1-29.
- Hinduja, S., & Patchin, J.W. (2009). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. California: Carwin Pres.
- Kerberg, C.S. (2005). Problem and pathological gambling among college athletes. *Ann Clin Psychiatry*, 17(4), 243-247.
- Kowalski, R. M., Limber, P., & Agatston, P.W. (2008). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*: Molden, MA:Blackwell Publishing.
- Lacey, B. (2007). *Social Aggression: A study of internet harassment*. Unpublished Doctoral Dissertation, Long Island University, ABD.
- Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435-454.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis : an expanded sourcebook*. CA: SAGE Publications.
- Mishna, F., McLuckie, A., & Saini, M. (2009). Real-world dangers in an online reality: A qualitative study examining online relationship and cyber abuse. *Social Work Research*, 33(2), 106-118.
- Mitchell, K.J., Ybarra, M.L., & Finkelhor, D. (2007). The relative importance of online victimization in understanding depression, delinquency, and substance use. *Child Maltreatment*, 12, 314-324.
- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Comput Human Behavior*, 16, 13-29.
- Patchin, J.W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Patton, M.Q. (1997). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury park, CA: SAGE Publications.
- Peker, A., & Eroğlu, Y. (2010). *Erkek öğrencilerde siber zorba ve kurban olmanın yordayıcısı olarak internet bağımlılığı*. Sünbül, A.M. ve Şahin, İ. (Eds.) 4. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Kitabı (862-867). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Peker, A., Eroğlu, Y., & Çitemel, N. (2012) Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 205-221.
- Raskauskas, J., & Stoltz, A.D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43, 564-575.
- Sayar, K. (2006). *Ruh hali*. İstanbul:Timaş Yayınları.
- Slonje, R., & Smith, P.K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147-154.

- Şahin, M., Sarı, S.V., Özer, Ö., & Er, S.H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarında bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.
- Topçu, Ç. (2008). *The relationship of cyber bullying to empathy, gender, traditional bullying, internet use and adult monitoring*, Unpublished Master Dissertation, Middle East Technical University, Ankara.
- Topçu, Ç., Baker, Ö.E., Çapa., & Aydın, Y. (2008). Examination of cyber bullying experiences among Turkish students from different school types. *CyberPsychology & Behavior*, 11, 643-648.
- Valkenburg, P. M., & Karen, E., Soeters (2001). Children's positive and negative experiences with the internet. *Communication Research*, 28, 652-675.
- Willard, N. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats*. U.S.A. Research Pres.
- Wright, V.H., Joy, J.B., Christopher T. I., & Heather, N. O. (2009), Cyberbullying: Using virtual scenarios to educate and raise awareness. *Journal of Computing in Teacher Education*, 26(1), 35-42.
- Yaman, E. (2010). Psikoşiddete (mobbinge) maruz kalan öğretim elemanlarının örgüt kültürü ve iklimi algıları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(1), 567-578.
- Yaman, E., Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). *Okul zorbalığı ve siber zorbalık*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ybarra, M.L. (2004). Linkages between depressive symptomatology and internet harassment among young regular internet users. *CyberPsychology & Behavior*, 7(2), 247-257.
- Ybarra, L.M., & Mitchell, K.J. (2004). Youth engage in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27 (3), 319-336.
- Ybarra, M.L., Mitchell, K.J., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2006). Examining characteristics and associated distress related to internet harassment: Findings from the second youth internet safety survey. *Journal of The American Academy of Pediatrics*, 118(4), 1169-1177.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

The Perceptions of Adolescents about Cyberbullying and Cybervictimization

Introduction

The internet as online technology has become one of the most popular communication channels among adults students worldwide. Young adults have become sophisticated users of technology and often lead the way in adapting new technologies for everyday use. Adolescents are heavy users of electronic communication such as instant messaging, e-mail, and text messaging. They are also heavy users of communication-oriented internet sites such as blogs, social networking, and sites for sharing photos and videos. The internet offers connectivity to friends and family and access to important information.

The explosion of internet and its use by adolescents has many potential benefits. This technology allows adolescents to communicate people simultaneously, quickly and easily assess information sources about a broad number of topics, and provides opportunities for adolescents to establish social connections. Nonetheless a potential risk of using internet heavily, impulsively, and unconsciously for personal development in adolescents has emerged (Colwell & Kato, 2003; Kerberg, 2005). With the advancement in communication and information technology, traditional bullying has moved into the virtual environment and transformed itself into a new form called cyberbullying (Yaman, Eroglu, & Peker, 2011).

Cyberbullying is defined as the use of information and communication technologies to support deliberate, repeated, and hostile behavior by an individual or group, that is intended to harm others (Campbell, 2005). Willard (2007) defined cyberbullying as using information and communication technologies to send hurtful messages to others and act socially aggressive. Slonje and Smith (2007) defined cyberbullying as the willful use of the communication technologies including internet, e-mail, and blogs to insult, denigrate, and make fun of others.

Researches on prevalence of cyberbullying (Beran & Li, 2005; Campbell, 2005; Li, 2007; Raskauskas & Stoltz, 2007; Ybarra & Mitchell, 2004) have indicated that cyberbullying is common. Studies in Turkey (Arıcak, 2009; Arıcak et. al., 2008; Dilmaç, 2009; Eroğlu, 2011; Erdur-Baker & Kavşut, 2007; Peker & Eroğlu, 2010) have displayed that cyberbullying and cybervictimization is common.

Methods

The research using qualitative design with content analysis conducted with fourteen respondents by in depth interview in data collecting. The samples consists of ten boys and four girls. The mean age of participants is 17.

Observed form was used to obtain participants' perceptions of cyberbullying. Observed form was developed based on thoughts of experts. Standardized open ended interviews used to collect qualitative data.

Findings

Findings of this study showed as follows: a) Cyberbullying behavior exhibited by students categorized as cyber verbal language, cyberforgery, and hiding identity. b) The reasons for cyberbullying includes gaining social popularity, struggling boredom, and making revenge. c) Participants continues bullying for feel oneself well, empower social relationships, and feel good time. d) Cybervictimization causes angry in boys, and sadness in girls.

Discussion:

Cyberbullying behavior exhibited by students categorized as cyber verbal language, cyberforgery, and hiding identity. Researches about cyberbullying has indicated that insulting anybody by chatroom (Erdur-Baker & Kavşut, 2007), disturbing using unidentified phone calling, behaving disrespectfully, making name calling and ridiculous (Patchin & Hinduja, 2006), pretending to be someone else online, say things online that would not be said face to face (Arıcak et.al., 2009) are similar to our findings. Because adolescents reach information and communication technologies easily and pretend to be someone else, cyberbully behaviors in adolescent located in cyberforgery and hiding identity.

Results of this study indicated that the reasons for cyberbullying includes gaining social popularity, struggling boredom, and making revenge. Researches about cyberbullying indicated that cyberbullying is derived from make fun of others and revenge (Raskauskas & Stoltz, 2007), making revenge against people who behave those who behave them with harmful conduct (Kowalski et.al., 2008), hostility and psychotism (Arıcak, 2009), gaining superiority and sympathy (Dilmaç, 2009) are similar to findings of this study. Because adolescents think that happenings in virtual environment can not influence real life and have right to say what he/she feels (Sayar, 2006; Willard, 2007). Furthermore adolescents with cognitive distortions can not establish social relationships as well virtual environment and see the best way to solve interpersonal conflict is to cyberbully (Çetin, Peker, Eroğlu & Çitemel, 2011).

The findings of this study indicate that students maintain cyberbullying to feel well, empower friendships, and enjoy his time. This finding is similar to finding of Raskauskas and Stoltz (2007)'s and Eroğlu (2011)'s study. In Eroğlu (2011)'s study, it was finding that gaining acceptance was positively predicted cyberbullying related behaviors. Finally, this study demonstrated that students feel anger, sadness, and revenge when they experience cybervictimization.